

E, D
R 873
V. 4-5

HARVARD UNIVERSITY.

LIBRARY

OF THE

MUSEUM OF COMPARATIVE ZOÖLOGY.

32564.

Bought

November 10, 1918

Aegosoma scabriuscula Scop.

A mily figyelmet igényel az *Aegosoma scabriuscula* gyűjtése, ép oly érdekes ennek a szép és nem épen gyakori czinczérnek az életmódja és fejlődése is.

Az *Aegosoma* tudvalevőleg többnyire csak öreg fákon, főleg korhadt füz- és nyárfákon fordul elő, de álczája és bábja egy ízben ákáczfában is találtatott, ez azonban rendkívül ritka kivételt képez.

Röpülési ideje általában jul. 20-tól aug. 20-ig terjed, egy ízben azonban már jul. 13-án találtam épen kikelt hímét, de ez csak kivétel.

Napköz a czinczér lomhán ül a régi fatörzsek különböző részein, és gyakran kerüli ki a gyűjtő tekintetét, mivel sajátságos színénél és mozdulatlan tartásánál fogva nem könnyen tűnik fel, kivált azért is, mert tartózkodási, illetve rejtek helye nappal igen különböző. Gyakran találni a fa héjának hasadékai közt, és a héj nagy kidudorodásai alatt, gyakran pedig a kivájt fa belsejében, vagy egészen szabadon a kérgen is. Ép úgy mint rejtekhelye, változó a tartózkodásának magassága is, ugyanis a földtől fogva embernyi magasságig, sőt némelykor oly magasán is ült, hogy csupán hálóm nyelével peczelhettem le. Az ágakon nappal nem láttam soha. Mihelyt azonban homályosodni kezd, felélénkül az állat és rejtekhelyéből előmászik; a teljes sötétség beálltával pedig észlelhető, miként röpköd a fa ágai körül, a hol alighanem párzik is. Nehány év előtt kaptam egy úrtól hím példányt, mely valamely kávéházban éjfél tájt vállára röpült.

De áttérek az állat fejlődéséhez. A megtermékenyített nőstény — öt nőstényen tett megfigyelésem szerint, a melyek a peték egyrészét a fogságban rakták le, másik részét pedig megölvén én vettem ki testökből — 140—260 fehér, mindkét végén kúpszerűen keskenyedő 3 mm. hosszú petét tojik, még pedig a fának különböző helyére, a kéreg közé, vagy csupasz helyekre is, melyekről a kéreg lehámlott. Soha egy fán tíznél több ily petét nem találtam,

pedig néhány éven át különös figyelemmel vizsgáltam át oly területeket, ahol az Aegosoma előfordul. Mintegy három hét múlva a petéből kikel az álcza, és többnyire a már meglévő fűrt lyukakon keresztül a fa belsejébe iparkodik jutni. De addig hány, pete pusztul el! Hasonlólag az álcza is különböző veszélynek van kitéve. A Csepelszigeten pl. egy évben az összes állat pusztult el, mert az a terület, a hol a régi fűzek állnak, az árvíz miatt egész éven át ki nem száradt: csak néhány év múlva akadt megint imitt-amott egy-egy Aegosoma. Némi része meg úgy pusztul el, hogy a bábból kikelő bogár nem bír a fából kijutni, mivel az álcza nagyon is mélyen berágódott, és menetét rágóporral eltorlaszolta. Számos ily esetet láttam álcza és báb keresés közben; mert midőn e célra egész fákat szétaprítottam, ott találtam a bogarat korhadt állapotban, úgy hogy a legcsekélyebb megérintésnél széthullt, — vagy gyakrabban penészszel egészen elborítva. Azonkívül a bogarat, napali tehetetlensége folytán, számos ellenség üldözi, leginkább valami nagyobb fajta hangya, mely nemcsak a haldokló és holt állatot, hanem a legjobb erőben levőt is megtámadja épen úgy, mint némely Silpha-fajok is.

A bábnyugalom ideje július elejétől kezdve mintegy három hétig tart. Előnyös körülmények közt július 20-ka tájt az egész fejlődést, azaz bogarat, bábót és legkülönbözőbb stadiumokban levő álczákat lehet észlelni, a mely kifejlett állapotban 8 cm. hosszúságot is elér, míg a legkisebb bogár, melyet valaha találtam 25 mm., a legnagyobb pedig 65 mm. hosszú. E két szélsőség közt minden nagyságban található. A nőstény általában nagyobb a hímnél, mely utóbbi mindig nagyobb mennyiségben fordul elő; úgy viszonylik a nőstényéhez mint nyolcz a kettőhöz.

Cerva Frigyes.

A magyar lepkészet fejlődése.

II.

E fajok földrajzi elterjedését tekintve úgy látjuk, hogy számos faj úgyszólván az egész földön tenyészik, a mennyiben mind az öt világrészben előfordul, északon is, a meddig ember lakik; némelyik pedig csupán Ausztráliában hiányzik. Sok faj az egész palearctikus területen el van terjedve; faunánk jó része pedig, a sarkvidék kivételével, egész Európában és Szibériában az Altai hegységig, gyakran az Amurig, vagyis Ázsia keleti határáig, sőt Japánig is honos, sok esetben Észak-Afrika és Kis-Ázsia érintésével.

Lepkéink zöme azonban a mérsékeltébb éghajlatú Európát (a 60-ik és 37—40 fok közt) Portugalliától az Uralig lakja, olykor

Angliában hiányozván, viszont Észak-Afrikát és Kis-Ázsiát érintvén. Nagy azok száma is, a melyek csupán a mérsékelt éghajlatú európai continensen, olykor Dél-Anglia érintésével, vagyis egyrészt Németország északi határától (55°) Genuáig vagy Corsicáig (43—45°), másrészt Franciaország keleti részétől a Volgáig előfordulnak.

Lepkéink többi része még szűkebb körre szorítkozik s e fajok *a magyar faunát jellemző állatoknak* tekintendők. Közülök némelyek kizárólag az európai havasokat, nevezetesen az Alpeseket és a Kárpátokat lakják, mint pl.: *Erebia Epiphron*, *melampus*, *melas*, *Gorge*, *Gouante*, *Pronoë*; *Hadena illyrica*; *Gnophos serotinaria*; *Psodos trepidarius*; *Triphosa sabaudiata* stb.

Ez alpesi fajokhoz sorakoznak azok, melyek az *északibb* vidékek lakói, s a melyeknek Magyarország a legdélibb állomásuk. Ilyenek pl.: *Argynnis Pales*, *Amathusia*; *Trochilium melanocephalum*; *Nudaria senex*; *Pleretes matronula*; *Pygaera Timon*; *Panthea coenobita*; *Agrotis hyperborea*, *Dahlü*; *Chimatobia boreata* stb.

Viszont vannak *déli fajok*, melyek minálunk, vagy közel hozzánk érik el észak felé való elterjedésöknek végpontját; mint pl.: *Pieris Ergane*; *Anthocharis belia*; *Lycaena jolas*; *Libythea celtis*; *Vanessa egea*; *Sesia stomoxyformis*, *masariformis*; *Zygaena punctum*; *Paida obtusa*; *Hypopta caestrum*; *Agrotis cos*; *Cucullia celsiae*; *Anophia leucomelas*; *Zethes insularis*; *Leucanitis stolidus*; *Grammodes algira*; *Spintherops spectrum*, *cataphanes*; *Boarmia perversaria*; *Eupithecia fenestrata* stb.

A déli fajok egy része belevegyül a keletiek közé, a mennyiben Kis-Ázsiában is előfordulnak. Tisztán *keleti állatok*, azaz olyanok is vannak, melyek nyugat felé Magyarországon túl vagy épen nem, vagy alig vannak elterjedve, mint pl.: *Argynnis Laodice*; *Melanargia Larissa*, *Suwarovius*; *Pararge Roxelana*, *Clymene*; *Lasiocampa otus*; *Saturnia caecigena*, *Mamestra cavernosa*; *Praestilbia armeniaca* *Caradrina lepigone*; *Amphipyra micans*; *Gnophos Stevenaria* stb.

A keleti fajokkal szemben áll számos *nyugati faj*, melyek kelet felé való elterjedésének az erdélyi Kárpátok szabnak határt; ilyenek pl.: *Coenonympha Oedipus*; *Laelia coenosa*; *Hybocampa Milhauseri*; *Hadena Maillardi*; *Habrynthis scita*; *Omia cymbalariae*; *Eupithecia Gueneata* stb.

Végül van néhány faj és fajváltozat, mely Magyarországon kívül vagy épen nem, vagy csak igen szórványosan fordul elő. Ilyenek pl.: *Melitaea v. mehadiensis*; *Nemeophila Metelkana*; *Psyche Ecksteinii*, *Zelleri*, *undulella*; *Epichnopteryx Supho*; *Agrotis transyl-*

vanica; *Oxytripia orbiculosa*; *Cucullia balsamitae, formosa*; *Thalpocharis pannonica*; *Acidalia Pecharia*; *Eilicrinia cordiaria*; *Hybernia Ankeraria*; *Chondrosoma fiduciaria*; *Boarmia Viertlii*; *Eupithecia alliarum, graphata* stb.

A fajok elterjedését illetőleg ugyanaz áll természetszerűen a *Microlepidopterákra* nézve is. Itt is úgy tapasztaljuk, hogy számos délvidéki faj nálunk éri el elterjedésének északi határát. Ilyenek; *Eurycreon sulphuralis*, *Crambus candiellus*, *Nephopteryx Metzneri*; *Cochylis impurana, pudorana, salebrana, Pygolopha lugubrana, Petalea festivana, Grapholitha albidulana, Eidophasia syenitella, Lita inustella, Parasia intestinella, Stomopteryx deterrella, Pterolonche inspersa, Hyapatima inunctella* stb.

Különösen szembeeszkő az a hasonlatosság, melylyel faunánk s a *keleti vidékek*, és kivált a déloroszországi Sarepta-vidéke faunája közt uralkodik. Idevonatkozó fajaink: *Myelois deserticola, Aphelia Sareptana, Grapholitha Wimmerana, Atychia pumila, Ateliotum Hungaricellum, Depressaria venesulella, Glyptechia Sareptensis, Teleia anguinella, Megacraspedus lugopellus, Chilopselaphus fallax* stb.

A magasabb hegyi, úgynevezett *alpesi fajokból* felsorolhatók: *Grapholitha mendiculana, Melusina lugubris, Scardia boletella, Gelechia perpetuella és melaleucella, Glyphipteryx v. Pietruskii* stb.

Végre vannak oly fajok, melyek kizárólagosan Magyarországon fordulnak elő, és másutt alig észleltettek. Ily *speciális magyar fajok* a következők: *Ennichia Ledereri, Grapholitha lacteana és anserana, Steganoptycha Hungaricana, Dichrorampha cinerosana, Tinea Ankerella, Gelechia Hungariae, Cladodes rasilella, Simmoca designella, Glyphipteryx loricatella, Butalis Emichii, és Platyptilia caprodactyla.*

Mindezek oly fajok, melyek Magyarország faunájának jellemzésére szolgálnak.

Habár az apró lepkéknek e jegyzékben felsorolt száma csekélynek látszik is, mégis elég tekintélyes számban látjuk hazánkban képviselve eme pilléket is, kivált ha meggondoljuk, hogy nálunk régi idők óta voltak ugyan kedvelői és művelői a lepidopterológiának, de alig akadtak olyanok, kik a microlepidopterákkal is behatóbban foglalkoztak volna.

Az elért eredmény azon férfiaknak is köszönhető, kik a microlepidopterák névjegyzékének szerkesztőit adatok gyűjtésével támogatták. E férfiak: Abafi Aigner Lajos, ki a haza több pontjáról igen bő anyagot gyűjtött, Bohatsch Ottó, ki Pável János-sal a bécsi udv. muzeumban a hazai microlepidopterákat

összeírta, Cerva Frigyes, dr. Czekelius Dániel, Gabriely György, dr. Horváth Géza, Kohaut Rezső, Kosztka László, dr. Madarász Gyula, Meiszner Károly, dr. Rebel H., Szépligeti Győző, Tomala Nándor, Uhl Károly, dr. Vängel Jenő, gr. Wass Béla, Wachsmann Ferencz és Wachsmann János.

Abafi Aigner Lajos.

Adalék Biharmegye bogár-faunájához.

II.

Carabus glabratus v. extensus Kr. bihari példányokról leírt fajváltozat, mely a törzsfajtól csupán gyöngébben reczézett és így sokkal fényesebb röptyüi által különbözik. Az újlaki erdőben két példányt fogtam.

Carabus arvensis v. alpicola Heer, a petroszi havasokon gyűjtöttem s úgy vélem, hogy Mocsáry arvensise helyébe e fajváltozat teendő, mert a tipikus arvensis havasokon nem fordul elő.

Carabus comptus Dej. a petroszi havason több példányban.

Cychrus v. elongatus Hoppe az újlaki erdőben egy példányban.

Cychrus semigrancsus Pall. a rézbányai és a közelvidéki erdőkben nem ritka.

Leistus piceus Fröhl. a rézbányai erdőkben közönséges.

Anophthalmus cognatus Friv. Ezen, általam felfedezett fajt a Petrosz feletti havasalji erdőben, mélyen fekvő kövek és fatörzsek alól többes számban gyűjtöttem.

Anophthalmus Redtenbacheri Friv. ugyanott az előbbi faj társaságában egy példányban.

Patrobus quadricollis Mill. ugyanott az előbbi két fajjal együtt ritka.

Pterostichus Bielzi Fuss. régebben a *Pt. brevis* Duft. válfajául tekintetett, ma önálló faj, ugyanott kövek, heverő fák és lehullott lomb alatt nem épen ritka.

Pterostichus Etelkae Orm. ezen, csak későn felismert új fajt Ormay 1890-ben írta le erdélyi példányok után; a petroszi havasalji erdőkben elég közönséges.

Dromius longulus Friv. Krassó-Szörény megyében fedeztem fel és eddig csakis onnan volt ismeretes, míg az idén az oncsáczai barlang melletti fenyőerdőben fákról két példányt gyűjtöttem.

Apropheus leptoderus Friv. eddig csak a fonáczaei barlangból volt ismeretes; én e fajt egy másik, Magura községtől egyenesen

keletre, mintegy két órányira fekvő, előttem „Magurai barlang“-nak nevezett barlangban elég nagy számmal gyűjtöttem. E barlang fekvését azért látom czélszerűnek közelebbi adatokkal megjelölni, mert a nép előtt a „József főherczeg barlangja“ szintén „Magurai barlang“ név alatt ismeretes.

Poecilonota decipiens Mnh. a nagyváradi járdákat beszegő hársfákon fogtam egy példányt.

Helops coeruleus L. az újlaki erdőben két példányban.

Otiorrhynchus Deubeli Glb. ezen, szép nagy és az Ot. Kollarhoz hasonló új fajt D e u b e l csak az imént fedezte fel Erdélyben, én az oncsáczai barlang közelében fenyőfáról fogtam egy példányt.

Otiorrhynchus v. villosopunctatus Schh. és *Otiorrhynch. chrysomus* Boh. e két fajt, melyek közül az utóbbi hazánk kizárólagos sajátja, csak azért említem fel e helyen, mert mindkettő az oncsáczai barlang közelében levő fenyőfákon nagy mennyiségben tenyészik. Az utóbbi fajnak ily magas regioban t. i. havasi tájon való előfordulása előttem annál különösebbnek tűnik fel, mert én a fajt a Herkulesfürdő melletti Pecseneska községnél is — tehát hegyalji tájon — többes számban, még pedig nem is tülevelű bokrok-ról gyűjtöttem.

Otiorrhynchus opulentus v. Weberi mihi, var. nova. Az *Ot. gemmatus* Scop. csoportjához tartozó emez új fajváltozatot az idén fedeztem fel és azt, mint újat leírni annál kevésbé habozom, miután G a n g l b a u e r, kinek ez állatkából több példányt küldöttem, azt szintén új válfajnak ismerte el. E fajváltozat nemcsak a *geminatus* csoportjának, de az egész *Otiorrhynchus* genusnak eddig ismert fajai legszebbikének mondható és némileg emlékeztet a forró égöv brilláns pikkelyekkel ellátott *Coreulionidaira*.

Jellegei a következők: Külalakra nézve a törzsfajhoz hasonló, de nagyobb és elnyúltabb. Feje meglehetősen széles, homloka lapos, közepén egy kis gödröcskével, az erősen kiálló szemek között ránczos és a ránczokban pontozott; a szemek mellett élénk zöldes és vöröses pikkelyek vannak, melyek néha a szemek körül koszorút képeznek. Ormánya rövid, egyenes, végén erősen kiszélesedett, közepén, egész a homjáig nyúló széles hosszbarázdával s abban végig erő emelkedett vonalkával. A hosszbarázda ormói a homlok felé egymáshoz fordulnak és az ormók oldalairól egy félholdalakú, a szemek mellett a hosszbarázdát alkotó ormós vonallal összeérő mellékvonalt bocsájtanak ki, mely mellékvonal e válfaj különös jellegét képezi és a törzsfajnál teljesen hiányzik. Csápjai feketék és a törzsfajétól annyiban különböznek, hogy az ostor 3—7-ik izüleke

tompább kúpidomú mint a törzsfajnál. Torja szélességénél hosszabb, oldalvást előrefelé jobban, mint hátrafelé, kissé szélesbedett, a korongon mérsékelten domborodott, oldalai előre kerekítettek, hátrafelé az egyenközűhöz közeledők. Felülete szemerként, minden szemerke egy ponttal és abban egy szőröcskével ellátott. A szemerkeké mellett mélyedések élénken fénylő aranyzöld, gömbölyű pikkelyekkel sűrűen fedettek. Röptyüi feketék, hosszas tojásdadok, elnyúltak, oldalvást kerekítettek, hátrafelé inkább mint előre keskenyedők, hátul oldalvást összelapítottak és függőleges irányban levágtattak közösen elkerekített bütüvel. Felületük elől kevésbé, hátul inkább domborodott széles, mélyen pontozott barázdákkal és erősen kiemelkedő szemercses köztérccsékkel; minden egyes szemercse hátra és lefelé irányuló merev szőrrel van ellátva. Lábai feketék, czombjai a végükön erősen vastagodottak és egy-egy erős, többé-kevésbé hegyes foggal ellátottak. Czombjai és lábszárai ritkább serteidomú, kocsái pedig sárgás-szürke pillás szőrökkel sűrűen fedettek. E fajváltozat főjellege azonban legfeltűnőbbben torjának és röptyüinek pikkélyezésében nyilvánul, mely abban tér el a törzsfaj pikkélyezésétől, hogy míg ennél a pikkelyek csak egyes színes, szabálytalan foltokat alkotva csak kevésbé a tor és röptyük korongjára és inkább azok oldalaira szorítkoznak, addig a v. Weberinél az amazéinál sokkal élénkebb színben pompázó és teriméjükre is nagyobb aranyzöld pikkelyek az egész tort és röptyüket sűrűn befedik úgy, hogy csupán a szemercses emelkedésekről hiányoznak. E gyönyörű fajváltozatot nemzetünk és nyelvünk lelkes barátjának, a jeles Coleopterologus, dr. Weber Lajos cassel-wehlheideni gyakorló-orvosnak tiszteletére nevezem el. Lelőhelye: a Petrosz község melletti és a „József főherczeg barlangja“ alatt elfutó patak-köcskák partja, hol azt csalánon és bodzabokrokron fogtam.

Chrysomela marcasitica Germ. a tipikus fajtól nagyságra és némileg színre nézve is elütő példányokban a „József főherczeg barlangja“ alatti patak mentén növényekről gyűjtöttem.

Chrysomela orichalcia Müll. v. *Dieneri* mihi var. nova. Idei gyűjtésem e második új fajváltozata az újlaki erdő melletti patak partjain virító ernyős-növényekről került többes számban hálómába. A törzsfajtól, melynek színe kékes-ibolya vagy sötétbarna, csak színében különbözik, a mennyiben e válfaj fénylő aranybronzszínű (*aureocupreus*). Miután a mai entomologia az újonnan felfedezett színvarietásokat is külön névvel szokta megjelelni, azért én e szép színválfajt hazánk egyik búzgó coleopterologusa, Diener Hugóról nevezem el.

Mint jelen közlemény elején említém, az adat, melylyel Biharmegye bogár-faunájához ezennel hozzájárulok, nem sok, de reménylem, hogy úgy a tudomány, mint a gyűjtő talál közötté néhányat, melyet hasznára fordíthat.

Egy füst alatt s e czikkely keretébe tartozólag helyreigazítani akarok még egy tévedést, melyre Ormay Sándornak „Újabb adatok Erdély bogár-faunájához“ című művében akadtam.

Abban ugyanis az áll, hogy az *Anophthalmus paroecus* Friv. a tudomány kárára oly korán elhunyt Fenichel Samu által fedezettett fel. Ez tévedés! Mert e faj az *Apropeus leptoderussal* együtt — melylyel a fonáczi barlangot közösen lakja, — már az ötvenes évek végén ismeretes volt és mai nevén — csak hogy akkor mint fajváltozat, — már 1865-ben a „Mathem. és termé-
mészettud. közlemények III. kötetének 41. lapján fel van említve. Ha e fajt Fenichel Erdélyben is találta, az csak új adat annak elterjedésére nézve.

Merkel Ede.

Pécs környékének szövő pilléi.

Sarrothripa undulana Hb. n. gy. VI. 10—VIII. 5. H. V. 31-ig Quercuson; az *ab. Dilutana* Hb., *ab. Degenerana* Hb., *ab. Punctana* Hb. és *ab. ramosana* Hb. r

Hylophilia prasinana L. n. gy. VI. 10—VIII. 5. H. 5-ig Quercuson. — *Bicolorana* Fssl. n. r. VI. 9—VIII. 5. H. V. 29-ig és VI. 18. Quercuson.

Nola togatulalis Hb. r. VI. 10—VIII. 14. H. V. 11—VI. 22 alacsony Quercus-bokrokon. — *Cicatricalis* Tr. n. r. VI. 20—VIII. 11. Δ . — *Strigula* Schiff. k. III. 31—IV. 26 H. VI. 9—VI. 25 Quercuson.

Calligena miniata Forst. \times r. VII. 11.

Selina roscida Esp. \times Nem észleltem. — *Mesomella* L. \times n. r. VI. 3—VI. 25.

Lithosia muscerda Hfn. \times ; *Griseola* Hb. \times ; *Deplana* Esp. Nem észleltem. — *Lurideola* Zinck. előfordul, de datumot nem jegyeztem fel. — *Complana* L. \times gy. VI. 24—VIII. 8 Δ . H. VI. 9-ig Quercusbeli zuzmohon. — *Unita* Hb. és *var. Palleola* Hb. \times k. VII. 24—IX. 1. H. VII. 25-ig kövekbeli zuzmohon. — *Sororcula* Hfn. n. r. V. 13—VII. 13.

Gnophria quadra L. \times n. r. VI. 6—VII. 31. Δ H. IV. 30—V. 27, zuzmohon.

Emydia striata L. \times n. r. V. 25—VI. 24 és IX. 11.

Dciopeia pulchella L. \times i. r. X. 7. egyetlenegy példányban.

Euehelia jacobaeae L. \times K. V. 20—VI. 19. H. VI. 16—VII. 19. Senetio jacobaeán.

Nemophila russula L. \times gy. V. 13—VI. 14 és VII. 30. — *Plantaginis* L. \times VI. 3—VI. 27. H. V-ig

Callimorpha dominula L. \times n. gy. VI. 12. H. V. 10-ig Rubuson, Urticán, Lamiumon stb. — *Hera* L. \times VII. 2—VIII. 10. H. V. 30-ig polyphag, a petéből 10—12 nap mulva kel ki.

Arctia caja L. × k. VII. 23—VIII. 29. H. VII. 2-ig, 10—12 nap múlva kel ki a petéből. — *Villica* L. × k. V. 7—VI. 23. H. V-ig, 11—13 nap múlva kel ki a petéből. *Ab. angelicae* Bns. és *ab. confluens* Rom. i. r. — *Purpurata* L. × n. gy. VI. 10—VIII. 18. H. VI. 3-ig Galiumon stb. kívül Ulmuson és Quercuson is. — *Aulica* L. × n. gy. V. 26-tól. H. V-ig. Brűnben 1866-ban egészen fekete alsó szárnyú eltérést tenyésztettem.

Ocnogyra parasita Hb. × r. II. 5—V. 1. H. VI. 3—VII. 15, polyphag, némely évben igen gyakori, de többnyire elősodik által megszűrva, a petéből az időjáráshoz képest, olykor csak 25 napra kel ki. A pillét 1875. III. 20-án *Spilosoma luctuosa* ♂-mel párosítottam, de a peték terméketlenek voltak.

Spilosoma fuliginosa L. × gy. III. 31—VI. 6, VII. 18—VIII. 9. H. V 7-ig és VI. 23. — *Luctuosa* H. G. n. r. III. 31—V. 18. H. VI. 9—IX. 19 polyphag, leginkább *Verbascum* alatt keresendő; 10 nap után kel ki a petéből. 1890. X. 2-án kelt ki áttelelendő bábból a lepke. — *Mendica* L. × gy. IV. 20—V. 24. H. VI—VII. 28. *Sambucus ebuluson*, 1875. III. 21-én *Sp. luctuosa* hímmel párosítva, de a pete magtalan volt. — *Lubricipeda* Esp. × gy. IV. 24—VII. 4. H. X. 6. — *Menthastris* Esp. × nem figyeltem meg, de Szigetvártt 1862-ben fogtam. — *Urticae* Esp. × nem észleltem.

Hepialus humuli L. × nem észleltem. — *Sylvinus* L. × r. IX. 3—IX. 13. H. IV. 9. Planbugo major gyökerén. — *Lupulinus* × nem észleltem. — *Hecta* L. × nem észleltem.

Cossus cossus L. × n. r. VI. 11—VII. 24. △. H. V. 24-ig. A Schirl-féle csapdában a ♀ a petéket gyakran a családokkal telt edény alá rakja.

Zeuzera pyrina L. × r. VI—VIII. 10. szeret a világosság felé repűlni. H. Tiliában, Ulmusban stb.

Endagria ulula Bkh. n. gy. IV. 28—V. 21. a világosságra röpűl: H. hagymafélékben.

Heterogena limacodes Hfn. r. VI. 4—VII. 7.

Psyche unicolor H-n. × gy. VI. 9—VII. 1. — *Viciella* Schiff. r. V. 21—VI. 7. H. fürkészdarázs által legtöbbször megszűrva; 1883-ban 100-nál több zsákból egyetlenegy hím kelt ki.

Epichnopteryx pulla Esp. × n. r. V-ben, — *Helix* Sieb. A csigaszerű zsák mindenütt i. gy., de hímét én se tenyésztettem belőle.

Fumca nudella O. × n. r. V. 20. már kopott. A ♂ reggeli 5—7 óra közt röpűd. — *Intermediella* Brd. csupán előfordulását jegyeztem fel.

Pentophora morio L. × k. IV. 23—VI. 29. H. VI-ig.

Orgyia gonostigma × n. gy. H. V. 28. még apró. — *Auliqua* L. × n. gy. VI. 6. — VII. 16. H. VI. 2-ig.

Dasychira selenitica Esp. × nem észleltem. — *Fascelina* L. × n. gy. VI. 16—VII. 30. H. VI-ig Genistán. — *Pudibunda* L. × n. gy. V-ig, H. VIII. 25 még apró is.

Laria L. nigrum Müll. × nem észleltem.

Lencoma salicis L. × gy. VI. — VIII. 2. H. VI. 8. Olykor még kicsiny

Porthesia chrysoorrhoea L. × k. V. 15—VI. 24. H. VI. 8-ig. Kártékony. egyesével még *Vitis viniferán* is találtam. — *Similis* Fssl. × n. gy. VII. 2-ig. H. VI. 8-ig.

Psilura monacha L. r. VI. 25—VIII. 11. H. VI-ig. Úgy látszik újabb jövevény; első példányát (kopott ♂) Horváth Antal ügyvéd úrtól kaptam 1886. VIII. 11.

Ocneria dispar L. × k. VII. 10—VIII. 3. H. VII-ig. Három egymást követő évben (1883—1890) igen kártékonyan lépett fel és nemcsak gyümölcsfákat, hanem nagy erdőrészeket is lekopasztott. 1890. őszén az összes fatörzsek tele voltak a gypjas borítékkal ellátott petékkel, úgy hogy indokolt volt az a feltevés, hogy a következő évben a hernyó kártétele még nagyobb mérveket fog ölteni. A nedves tél s a hőmérsék hirtelen nagy változása azonban alighanem nemcsak a *dispar* petéit, hanem más fajokét is tönkretette, mert 1891-ben kopogás útján alig lehetett hernyót kapni, az erdő pedig szűzies zöld mezben diszlott. — *Rubea* F. × gy. VII. 7—VIII. 14. H. VI. 30-ig *Quercus*-bokrokra; nappal a bokor alatt levő tavalyi száraz lomb alá rejtőzik, este azonban a földhöz közel levő vagy a lombot érintő ágakra mászik és onnan nagyobb mennyiségben szedhető, ha az ágakat óvatosan felemeljük s az ernyőt alájuk tartjuk, 1875. és 1894-ben igen gyakori volt.

Bombyx crataegi L. × n. r. VIII. 20—IX. 29. H. VI. 1-ig. — *Populi* L. × n. gy. X. 21—XI. 16. H. VI. 3-ig. — *Neustria* L. × k. VI. 2-től. H. VI. 13-ig, ép oly kártékonyan lépett fel, mint *O. dispar*. — *Lanestris* L. × gy. III. 10-ig H. VI. 23-ig. — *Catax* L. × k. IX. 23—XI. 3. H. IV. 25—VI. 5. körtefákon is. — *Rimicola* Hb. × gy. VIII. 27—XI. 3. H. V. 1—VI. 5. — *Trifolii* Esp. × gy. VII. 20—VIII. 30. H. V. 17—VII. 15. *Ab. m. dacaginis* Bkh. n. r. — *Quercus* L. × gy. VI. 30—VIII. 24. H. VI. 26-ig *Syringán* és *Genistán* is. A Kárpátokban a Sewulahegyen, a Pleiska-menház közelében 1868. VI. 16. alig félig fejlett hernyót találtam, a melyből csak 1869. VI. 30. fejlődött ki a lepke. Feltehető tehát, hogy ezen faj alpin bábjai át is telnek. A hernyó 12. napra kel ki a petéből. — *Rubi* L. × K. V. 21—VI. 18. H. V. 8-ig.

Crateronyx taraxaci Esp. × nem észleltem. — *Dumi* L. × i. r. IX. 29. H. VI. 21-ig *Leontodon taraxacum*on.

Lasiocampa polatoria L. × Nem észleltem. — *Pruvi* L. . . Nem észleltem. — *Quercifolia* L. × VII. 2—VIII. 7. H. VII. 21-ig. *Ab. alnifolia* O. × Nem észleltem. — *Populifolia* L. × Nem észleltem. — *Tremulifolia* Hb. × n. gy. V. 8-ig. H. VIII. 12-ig. — *Illicifolia* L. × nem észleltem. *Stanislauban* 1868. VI. 18. számos hernyóját találtam *Cy. isus berlinensis*on, annak virágját rágva, melyekből szobai tenyésztés útján 1869. II. 6. nyertem a lepkét.

Saturnia pyri Schiff. × gy. III. 26—V. 20. H. VII. 7—VIII. 7. *Junglans regia*, *Fraxinus excelsior*, *Ulmus campestris*en is. 1887. IV. 30-án lepke kelt ki 3 éves bábokból. — *Spini* Schiff. × gy. I. I. 12—V. 13. H. V. 17—VII. 1. *Prunust*, *Rosat*, sőt *Salix* bokrokat is lekopasztva. 1889. V. 8. szemem láttára röpülve jövő *Spini* ♂ egy *S. pavonia* nősténnyel copulált a petékből azonban csak 3 hernyó kelt ki és negyednapra ezek is elpusztultak. — *Pavonia* L. × gy. IV. 12—V. 8. H. VII. 22-ig. A ♀ a petéit gyakran *Spiracea filipendula*ere rakja le, melyet aztán a társaságban élő apró hernyók teljesen lekopasztanak s úgy aztán tovább vándorolnak.

Aglia tau L. × n. r. III. 19—VI. 6. Hi 1874. VI. 2. *Ulmus campestris*en is még kicsiny. Az utóbb *Nigerrimának* elnevezett fajváltozatot már 1867. V. 6. fogtam *Herkulesfürdő*ben.

Drepana falcataria L. × n. r. V. 8—VI. 8. — *Binaria* Hfn × n. r. V. 22-ig és VII. 14—VII. 20. H. V. 22—VII. 14. és VIII. 3-tól *Quercuson*;

nyolczad napra kel ki a petéből és további 39 nap múlva kezd bábozni. Az egy petecsomóbeli hernyók nem egyformán fejlődnek, úgy hogy az elsőnek bábozottak már a lepkét is adták, míg testvérei még hernyóalakban vannak

Cilix glaucata Sc. × gy. III 31—V. 13 és VI. 18—VII. 8. H. V. 28. — VI. és VIII. 8. Prunus-féléken.

Harpya furcula Hb. × nem észleltem. — *Bifida* Hb. × r. V-ig, H. VI. 4—VI. 25 Populoson. — *Vinnula* L. × r. IV. 19—VI. 1. H. VI. 23—VII. 16., olykor akkor még kicsiny, tized napra kel ki a petéből.

Stauropus fagi L. × i. r. H. VIII. 12—VIII. 22.

Hybocampa Milhauseri F. i. r. V-ig és VII. 14—VII. 22. H. VI. 23—VII. 31. és III. iv. X. 6-ig, ekkor olykor még igen apró.

Nolodonta tremula Cl. × r. V. 10-ig. H. VI. 18-tól. — *Dictaëo des Esp.* × nem észleltem. — *Zicææ* L. × nem észleltem. — *Trepida* Esp. × r. IV. 1—V. 9. H. VI. 18-tól. — *Chaonix* Hb. × n. gy. IV. 13—VI. 3. H. VI. 4—VIII. 25. 1886. V. 14-én 2 lepke kelt hi kétéves bábból. — *Querna* F. × r. V. 25—VI. 15 és VIII. 28—IX. 2. H. VI. 23—VII. 28. és VIII. 25. — X. 6. — *Trimacula* Esp. n. r. IV. 12—V. 4 és VI. 1-től. H. V. 26—VI. 25. és VIII. 25-től. *Ab. doionea* Hb. n. r. — *Argentina* Schiff. n. r. V. 6—VI. 28. már kopott és VII. 14—VIII. 19. H. VI. 18—VII. 17 és VIII. 25—X. 7. 11-ed napra kel ki a petéből.

Lophopteryx camelina L. — Nem észleltem. — *Cuculla* Esp. × Nem észleltem.

Pterostoma palpina L. × Nem észleltem.

Ptiophora plumigera Esp. gy. X. 5—XI. 20. H. V. 1—VI. 1. Acer campestrén.

Cnethocampa processionea L. × n. gy. VII. 28—VIII. 21. H. V. 15—VII. 5. — *Ptycampa* Schiff. × Nem észleltem.

Phalera bucephala L. × gy. V. 16—VI. 6. és VII. 20—VIII. 25. H. VI. 18—VII. 26 és VIII. 3—IX. 25. Megfigyeltem, hogy ennek s a legtöbb két ivadékú fajnak áttelelő bábjai nem mindenkor kelnek ki tavaszkor első ivadék gyanánt, hanem egyik részük a II. ivadék röplési idejekor kel ki s e szerint, úgyszólván, alternáló I. ivadékot képez. Vajon ez a tünet nem alapszik-e a természet abbeli bölcs gondoskodásában, hogy az I. és a II. ivadék keverése által az utóbbinak maradéka megerősödjék? — *Bucephaloides O.* × gy. VI. 2—VIII. 6. H. VII. 25—X. 6. Kivételkép egy lepke 1896-ban már V. 9-én kelt ki, vagy lehetséges lenne II. ivadék is?

Pygæra curta L. × Nem észleltem. — *Anachoreta* F. × Nem észleltem. — *Pigra* Hfn × Nem észleltem.

Gonophora derasa L. × r. VII. 4—VIII. 15. △ H. Rubus-féléken.

Tyatira balis L. × r. VI. 3—VIII. 13. △ H. VIII. 9-én még apró.

Cymatophora octogesima Hb. × Nem észleltem. — *Or* F. × Nem észleltem.

Asphalia ruficollis F. × gy. II. 13-ig △. H. IV. 26—V. Quercuson, 1882-ben rendkívül gyakori volt, de azóta csaknem ritka. — *Diluta* F. × n. gy. VIII. 9—X. 10. △ H. V. 6-ig. — *Flavicornis* L. × Nem észleltem. — *Ridens* F. × gy. III. 13—IV. 24. H. V. 16-tól.

Viertel Adalbert.

A tenger mellék állatvilága.

A Magyarország vármegyéit és városait leíró diszmunkának most megjelent kötetében: „Fiume és a magyar-horvát tengerpart“ (Budapest, 1897.) Matisz János tanár e vidék állatvilágát mutatja be. Itt csupán a rovarokra vonatkozó részt akarjuk ismertetni, mert sok állat van felsorolva, mely faunánkra új volna. A vidék bogarait Padiewieth M. zenggi tanár és néhai Hoffmann A. fiunei térparancsnok, a hemipterákat dr. Horváth Géza és Korlevic A., az orthopterákat dr. Krauss A. (Tübingen) kutatta. Szerző 4 zónát különböztet meg, ezek: a Karszt, az erdők, a kertek és a tengerpart zónája. Átérve az egyes rendekre azt látjuk, hogy csak a bogarak, hemipterák és arachnoideák vannak bővebben tárgyalva, a többiek csak általánosan jellemezve. Kár, hogy a szerző csak pusztán névsort ad a lelőhelyek közelebbi megjelölése nélkül. *Coleoptera*: közül csak azon fajokat vette fel, melyek közönségesen másutt nem fordulnak elő. Majdnem 100 faj volna a felsoroltak közül faunánkra új, a mennyiben a „Fauna regni Hungariae: Coleoptera“-ban nem szerepelnek. Ezek a következők: *Procrustes* var. *angusticollis* Mot., *Cychnus attenuatus* var. *carniolicus* Motsch., *Leistus fulvibarbis* Dej., *Notiophilus substriatus* Wtr., *Scarites laevigatus* F., *Tachypus Rossii* Sch., *Bembidion Küsteri* Sch., *B. Steinbühleri* Gglb., *B. normannum* Dej., *B. vicinum* Luc., *Trechus subnotatus* Dej., *Pogonus gilvipes* Dej., *P. littoralis* Dst., *Calathus glabricollis* Dej., *Pterostichus Ziegleri* Dft., *Ditonus calydonius* Rossi, *Ophonus ditomoides* Dej., *Stenolophus marginatus* Dej., *Licinus silphoides* Rossi, *L. granulatus* Dej., *Lebia fulvicollis* F., *Lionychus Sturmi* Gené, *Cymindis coadunata* Dej., *Brachynus exhalans* Rossi, *Deroctes luctuosus* Aubé, *Gyrinus urinator* Ill., *Ochthebius adriaticus* Reitt., *O. Steinbühleri* Reitt., *Riolus sodalis* Er., *R. subviolaceus* Müll., *Leptusa Ludyi* Epph., *Quedius (Raphirus) virgulatus* Er., *Dolicaon illyricus* Er., *Glyptomerus cavicola* Müll., *Acrognathus mandibularis* Gyll., *Pselaphus Stussineri* Sauley, *Bathyscia Freyeri* Müll., *Pria pallidula* Er., *Laemophloeus juniperi* Grouv., *Hister graecus* Brullé, *Aegialia arenaria* F., *Potosia angustata* Germ. var. *puřpurascens* Reitt., *Buprestis cupressi* Germ., *Anthaxia sepulchralis* var. *istriana* Rosh., *Acmaeodera bipunctata* Oliv., *Sphenoptera gemellata* Munch, *Sph. lapidaria* Brull., *Agriotes infuscatus* Desbr., *Luciola italica* var. *illyrica* Küst., *Malthodes montanus* Kies., *Dasytes tardus* Schf., *Dolichosoma simile* Brull., *Clerus 4-maculatus* Schall.

Ochina hederæ Müll., Xylopertha trispinosa Oliv., *Stenosis angustata Hbst*), Dendarus lugens Muls., *Trachyseelis aphodioides Latz., Melandrya var. Goryi Lap., Stenalia testacea F., Emenadia praeusta Gebl., Otiorrhynchus v. scabricollis Germ., O. v. istriensis Germ., O. clathratus Germ., O. sulcifrons Gyll., Sciaphilus vittatus Gyll., Barypithes scydmaenoides Seidl., *Caulostrophus subsulcatus Boh., Anisorrhynchus bajulus Ol., Coeliodes pudicus Rottl., Nanophyes 4-virgatus Costa, Scolytus amygdali Guér., S. var. rufipennis Brancs., Toxotus var. chrysogaster Schr., Leptura var. chamomillae F., L. verticalis Germ., *Exilia timida Mén. (Tersatto), *Cyamophthalmus moesiacus Friv. (Tersatto), Purpuricenens var. cinctus Villa, Clytanthus pilosus Forst., Cl. speciosus var. Ganglbaueri Pad., Anaglyptus gibbosus F., Agapanthia lineatocollis Don., *Stylosomus tamaricis H. Sch., St. minutissimus Germ., Chrysomela atra H. Sch., Chr. var. lesina Weise, Phytodecta viminalis var. bicolor Kr., Ph. Kaufmanni Mill., Luperus carniolicus Kies., Crepidodera norica Weise, Coccinella var. rosea Deg., Chilocorus flavipes Thunb. — *Hymenoptera*k: közül csak egynehányat említ, így pl. Apis ligustica, Vespa crabro, Cynips hungarica, C. caput medusae és Sirex gigas. A hangyák közül említésre méltót nem talált a szerző, pedig itt található a forró földövi Pharao-hangya (Monomorium pharaonis L.), melynek Fiume az egyedüli magyarországi lelőhelye. — A lepkefaunát is csak rövid vonásokkal ecseteli. Megemlítésre érdemesnek találta a következőket: Vanessa L-album, V. xanthomelas, V. Antiopa, V. Atalanta, Sphinx convolvuli (nem convolenti a mint a szerző írja) gyakori; Acherontia Atropos, Deilephila livornica, Celerio és Elpenor sem ritka, de csak egyszer sikerült gyűjteni D. Vespertilio-t, mely ha helyes a meghatározása, faunánkra szintén új volna. Némely évben nagy számmal repdes (két nemzedékben is) a Sphinx nerii. Előfordul a Kis-Ázsiában és Görögországban hónos Lasiocampa Otus is. — *Diptera*k közül gyakoriak a Stenopogon sabundus, Dasypogon teutonius, Laphria ephippium; déli fajok közül Lecania aenea stb. A denevérek lakta barlangokban és odukban találhatóak a szárnyatlan Nycteribia fajok. — *Hemiptera*k: már rendszeresen s szép számmal vannak az irodalom alapján felsorolva; kár, hogy szintén közelebbi lelőhely nélkül. Összesen 271 faj Geocoris és 11 faj Hydrocorisát enumerál. A cicadák (tücskök!!) a Cicada orni L., C. fraxini Fb. (plebeja Scop.), Centrotus cornutus L., Phylloxera vastatrix, Lecanium

*) *-gal jelölt nemek eddig Magyarországból hiányoztak.

hesperidum és *L. persicae* által vannak képviselve. (Szép rendszer!). — Említ még néhány *Neuropterát* is, így a *Myrmeleon tetragrammicus*-t, *Palpares libellaloides*, *Ascalaphus macaronius* Scop. és *Mantispa styriaca* Poda. — Az *Orthoptera* rendet csak a *Saga serrata* és *Bacillus Rossii* képviselik. — A *pókok* jegyzékét Chyzer és Kulezynski „Fauna regni Hungariae. Arachnoidea“ szerint közli és megjegyzi, hogy sem ő sem Damin Narciss tanár nem tudták megtalálni a *Tarentula Apuliae* Walek. fajt, melyet dr. Lendl Kosztrénánál talált és Chyzer és Kulezynski is említenek. A magyar faunában a felsoroltak közül még nem szerepelnek a VIII. kerületből (regio adriatica) a következők: *Dictyna arundinacea* L. (1 ö. V. 17. Dam. Buccari), *Epeira angulata* Clerck., *E. gibbosa* Walek., *Xysticus striatipes* L. Koch, *Clubiona phragmites* C. L. K., *Micaria formicaria* Sund. és *M. fulgens* Walek. Az egész faunára újak: *Micaria chalybeia* Kulez. (Ch. D.) és *Textrix vestita* C. L. Koch (Dam.); azonban a Chyzer és Kulezynski által enumeráltak közül 26 faj és 3 fajváltozatról nem tesz említést a szerző. A pseudoscorpriók közül említendő a *Blothrus spelaeus* K. Az acarinák Jablonowski nyomán soroltatnak fel (Fauna regni Hungariae. Ordo: Acarina). — Ezekből látható, hogy sok szép alakot gyűjtöttek a magyar tengerparton, azonban mindent nem fogadhatunk el teljes biztossággal, míg az illető állatok kezeink között is nem lesznek. Feltűnő, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum gazdag gyűjteményében a felsorolt fajok e vidékről nincsenek meg, pedig a múzeum tisztviselői, kik hónapokon át gyűjtöttek a tengerparton, bizonyára ezeket is, ha nem is mind, megtalálták volna.

Végül a mű kiadójának ajánlhatjuk, hogy az ezentúl megjelenő kötetek számára ismert szakemberek által irassa meg az állatvilágról szóló fejezeteket, hogy a díszes kiadásnak megfelelő legyen a tartalom is Könnyű az irodalom alapján, minden szakismeret és kritika nélkül, sok adatot összeírni az olvasó közönség szemfényvesztésére; szakembernek azonban azonnal szemébe tűnik a turpisság, mit legjobban illusztrál az, ha az ember azt írja: „dr. Krauss-Tübingen Hermann“, pedig szegény orthopterologust csak dr. Krauss H.-nak hívják és Tübingen-ben lakik. Kell-e ennél jobb példa az irodalomban való járatlanság kimutatására? — azt hiszem nem, és szakembertől csak elvárhatjuk, hogy efféle botlásokat ne kövessen el.

Dietl Ernő.

Különfélék.

A lépkész teendői december hóban a szabadban enyhébb napokon és védett helyeken kizárólag hernyók szedésére szorítkozik. Annál több a dolga odahaza. A készlet rendezése, meghatározása és tanulmányozása sok idejét veszik igénybe. De marad mégis annyi ideje, hogy kissé pihenjen s erőt gyűjtsön a jövő év vállalkozásaihoz. Mert a virágok újra kifakadnak, az erdő újra ki-zöldül és számtalan lakóinak tápot nyújt. Nemsokára itt a tavasz, s akkor a lepkész újra siet ki — a szabadba!

Új magyar microlepidopterák. Megemlítettük már (IV. 134.), hogy H e d e m a n n W. 1896-ban 32 nap alatt Herkulesfürdő környékén 183 microlepidoptera fajt gyűjtött. Ezek közt van 6, melynek első biztos lehelvét ő adja, t. i. *Penthina lapideana* H. S., *P. capreolana* H. S., *Grapholitha inquinatana* H. S., *Hypomeuta stannellus* Thnb., *Oecophora tripuncta* Hw. és *Coleophora coronillae* Z. Van továbbá 21 faj, mely hazai faunánkra nézve új, t. i.: *Botys funebris* Ström. var. *octomaculata* L., *Oxyptilus leonuri* Stange, *Cochylis pallidana* Z., *Penthina nigrocostana* Hw. var. *Remyana* H. S., *Eudemis lugdunana* Gn., *Grapholitha expallidana* Hw., *G. subocellana* Don., *Cerostoma radiatella* Don., *C. parenthesesella* L., *Eidophasia messingiella* F., *Oecophora luctuosella* Dup., *O. Panzerella* Stgh., *Gracilaria roscipenella* Hb., *G. Hofmanniella* Schleh., *Ornix fagivora* Stt., *O. carpinella* Frey, *Coleophora milvipennis* Z., *Antispila Treitscheiella* F., *Elachista luticomella* Z., *Lithocolletis geniculella* Rag. és *Micropteryx rablensis* Z. Azonkívül bevezet faunánkba még két *genust* u. m. *Eccopsis latifasciana* Hw. és *Cosmopteryx Schmidiella* Frey, sőt egy új *familiát* is: *Teichobidae*, *Teichobia verhuellera* Stt. Végül megemlítendő, hogy a felsorolt állatkák legnagyobb része a VI. régióból még említve nem volt. Oly eredmény ez, mely annál meglepőbb, mert félzázad óta legjelesebb lepkészeink több ízben jártak ott, pedig H e d e m a n n felemlíti, hogy csakis az előnytelen időjárás miatt gyűjthetett oly keveset.

A. A L.

A Phryganeidák álczáinak tegzéről. A Phryganeidák álczái tudvalevőleg tegezben vannak. A tegez védelmezi őket és vagy szabadok, vagy nem. Az anyag, melyet az álczák a tegez készítéséhez használnak, különböző pl. növényanyag a phryganeáknál, homokos a sericestomáknál, kavicsos a hydropsychénél, homokkagylók-csigákból és növényekből álló a limnophilusoknál, de lehet coconszerű is. A növények, melyeknek részeit a tegezben találtam sokfélék; minők: *Butomus umbellatus* L., *Phragmites communis* Trin., *Typha angustifolia* L., *Sparganium ramosum* Huds., *Sagittaria sagittaeifolia* L., *Alisma plantago* L., *Scirpus lacustris* L., *Corex stricta* Good., *Veronica Anagallis* L., *Utricularia vulgaris* L., *Nasturtium amphibium* Br. Nagyon ritkán találtam *umbellifer* növényeknek részeit. Kagylók közül előfordulnak: *Calyculina lacustris* Müller, *Calyculina lacustris* var. *Steini*, *Calyculina lacustris* var. *Hazayana*, *Sphaerium corneum* Linné var. *Sandbergeri* Clessin,

Sphaerium corneum Linné var. firmum Clessin, Pisidium Fossarinum Clessin, Pisidium pusillum Gmelin. Csigákból találtam: Fialat Coretus corneus Linné, fiatal Tropodiscus marginatus Drapernand, Gyrorbis vortex Linné, Gyrorbis spirorbis Linné, Gyraulus glaber Jeffreys, Segmentina nitida Müller, Gulnaria peregra Müller, Lymnophysa palustris Müller var. maximella Colbeau, Limnophysa palustris Müller, var. ventricosa Moqu., Limnophysa palustris Müller, var. turritis Clessin. Fialat Vivipara vera Frauenfeld. Fialat Limnaeusokat, sőt szárazföldi csigákat is találtam. Nem ritkák a tegezeken a Fraticicolák sem. A szikes vizekben élő álczák tegezeiben egyike a legnevezetesebb csigáknak a Gyrorbis spirorbis. Azon álczák tegezeiben, melyek oly vizekben tartózkodnak, hol sokféle növény nő egymás mellett, nem ritka a Gyrorbis vortex L., sőt még a Physa fontinalis sem.

Dudinszky Emil.

Entomologiai évkönyv. Az idő feltartóztatlanul vonul szigorúan kimért útján, s elfoglaltságunkban nem is vesszük észre, hogy már csak egy pár rövid hét választ el az új évtől. Ez év-változásra figyelmeztetnek különösen a most megjelenő s a következő évre szóló évkönyvek és naptárak, melyek közül az entomologust kiváltképen érdekli a Krancher-féle „*Entomologisches Jahrbuch für 1898*.” Hetedszer jelenik meg ezen munka s elődeihez méltóan most is igyekezik az összes entomologusok igényeinek megfelelni. Telve van érdekes értekezésekkel, practikus tanácsokkal s elsőrangú entomologusoktól származó megfigyelésekkel. A szokásos naptári rész mellett a lepkész havi teendőit tárgyalja s itt kiterjeszkedik a lepkék megjelenési idejére, fogási- és praeparálási módjaira. Azonban nem feledkezik meg a többi rovarrendek kedvelőiről sem, s ezeknek is sikerült értekezésekkel kedveskedik. Ezek közül különösen kiemelendők: Betrachtungen über Gespinste anfertigende Insekten (von Dr. Rudow); Die Sing-Cikaden (Dr. Melichar); Massenhaftes Erscheinen einiger Insektenarten (Dr. Rudow); Bombycidae und Endromidae (Dr. Pabst); Tonerzeugende Schmetterlinge. Raupen etc. (Voelschow); Varietäten und Aberrationen in der Gattung Vanessa (Speiser); Biene als Koch und Konsument (Schönfeld) stb. Különösen említésre méltó azon körülmény, hogy szakítani igyekezik az ilyenmű munkákban divatos iránynyal, s biológiai megfigyelések tételére buzdítja az olvasókat, mert csak így lesz a gyűjtő természetbúvárrá s az entomologus igazán entomologussá; — ne törekedjék — szerinte az entomologus pusztán az élettelen anyag felhalmozására, hanem arra, hogy az állatvilág ezen kedves gnómjainál is felfedezze az általános természeti törvényt. Végül megemlítem, hogy az évkönyv még színes táblával, fametszetekkel, kisebbszerű czikkekkal és irodalmi ismertetésekkel van ellátva s hogy ára kötve 1-60 márka.

Gorka Sándor.

ENTOMOLOGISCHE REVUE.

Auszug der Aufsätze der in ungarischer Sprache erscheinenden

ROVARTANI LAPOK

Entomologische Monatschrift

mit besonderer Berücksichtigung der Schädlinge. Unter Mitwirkung von
Dr. A. Bedő, Dr. C. Chyzer, Dr. G. Entz und Dr. G. Horváth

redigirt von

L. Abafi-Aigner und J. Jablonowski

Budapest, VIII., Rökk-Gasse 32.

Preis jährlich 8 M.

IV. Band 1897.

Heft 10.

Nr. 10. — December.

S. 203—204. **Fr. Cerva: Aegosoma scabriuscula.** Lebensweise und Biologie dieses Käfers. Das ♀ legt 140—260 Eier, nie mehr als 10 an einen Weidenstamm. Nach ca. 3 Wochen kriechen die Larven aus und trachten durch vorhandene Bohrlöcher in das Innere zu gelangen; manche bohren sich so tief ein, dass der Käfer nicht auskriechen kann und erstickt. Derselbe wird von Ameisen und manchen Silpha-Arten arg verfolgt. Die Larve erreicht eine Grösse von 8 Cm.; der kleinste Käfer misst 25 Mm., der grösste 65 Mm. Flugzeit 20. Juli bis 20. August. Es kommen bedeutend mehr ♂♂ vor, als ♀♀, im Verhältniss von 8:2.

S. 204—207, **L. Abafi-Aigner: Entwicklung der ungarischen Lepidopterologie II.** Zoogeographische Uebersicht der Falter der ungarischen Fauna.

S. 207—210. **E. Merkl: Beitrag zur Käferfauna von Bihar.** II. fortgesetzte Aufzählung der hier gefundenen bemerkenswertheren Käfer, darunter auch zwei neue Varietäten, u. zw. Otiorrhynchus opulentus v. Weberi, welche sich von der Stammart hauptsächlich durch die Beschuppung des Thorax und der Flügeldecken unterscheidet; dieselbe bildet bei der Stammart blos einzelne farbige, unregelmässige Flecken und beschränkt sich mehr auf die Seiten des Thorax und der Flügeldecken, während bei der v. Weberi die viel lebhafter gefärbten und grösseren goldgrünen Schuppen den ganzen Thorax und die Flügeldecken dicht bedecken und blos an den kleinen Erhabenheiten fehlen. Chrysomela orichalcia v. Dieneri unterscheidet sich von der bläulich-violetten oder dunkelbraunen Stammart blos durch ihre glänzend Goldbronce-Farbe.

S. 210—213. **A. Viertel: Die Bombyciden der Umgebung von Fünfkirchen.** Aufzählung der vorkommenden Arten mit Angabe der Fundzeit.

S. 214—216. **E. Dietl: Die Thierwelt des Littorale** (Fiume und der Seeküste). Besprechung der diesbezüglichen Zusammenstellung von J. Matisz, der u. A. nahezu 100 Käferarten aufzählt, welche für die Fauna von Ungarn neu sind. An Lepidopteren ist blos Deilephila vespertilio für Ungarn neu. Unter den Spinnen

sind mehrere, welche aus diesem Gebiete Ungarns noch nicht bekannt waren.

Kleinere Mittheilungen :

S. 217. **Aufgaben des Lepidopterologen im December.**

S. 217. **Neue ungarische Microlepidopteren.** Aufzählung der von W. Hedemann 1896. bei Mehadia gesammelten und für die ungarische Fauna neuen Microlepidopteren, sowie derjenigen, für welche hier der erste positive Fundort beigebracht ist.

S. 217—218. **E. Dudinszky: Ueber die Köcher der Phryganeiden-Larven.** Aufzählung der Pflanzentheile und Schnecken, welche an den Köchern gefunden wurden.

S. 218. **A. Gorka: Entomologisches Jahrbuch.** Empfehlende Besprechung des jüngsten Bändchens des Krancher'schen Jahrbuches.

IV. kötet 1897. december. 10. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

Dr. BEDŐ ALBERT Dr. ENTZ GÉZA
Dr. CHYZER KORNÉL Dr. HORVÁTH GÉZA

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

ABAFI AIGNER LAJOS és JABLONOWSKI JÓZSEF

BUDAPEST

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE és KIADÓHIVATALA

VIII., RÖKK SZILÁRD-UTCZA 32

Megjelenik minden hóuap első napján, július és augusztus havak kivételével.
Előfizetési ára egész évre 4 frt, a Természettudományi Társulat tagjainak
részére 3 frt.

Tartalom.

Aegosoma scabriuscula. <i>Cerva Frigyesztől</i>	203
A magyar lepkészet fejlődése II. <i>Abafi Aigner Lajostól</i>	204
Adalék Biharmegye bogár-faunájához II. <i>Merkl Edeétől</i>	207
Pécs környékének szövő pilléi. <i>Vierl Adalberttől</i>	210
A tenger mellék állatvilága. <i>Dietl Ernőtől</i>	214
<i>Különfélék.</i>	
A lepkész teendői december hóban	217
Új magyar microlepidopterák. <i>A. A. L.</i>	217
A Phryganeidák álezáinak tegzéről	217
Entomologiai évkönyv. <i>Gorka Sándortól</i>	218

Az általam szerkesztett és már megjelent
„Nyitramegyei lepkék és bogarak“

czimü füzet nálam kapható.

Európai de különösen magyarországi Coleoptera-k árjegyzékét
kiváratra ingyen küld

KELEGSÉNYI KÁROLY

Tavarnok via N.-Tapolcsány.

Rovar-Coleoptera-kereskedés.

Mint honunkban a legrégebb és legnagyobb rovarkereskedés tulajdonosa, ajánlom magángyűjtőknek, iskoláknak, gazdászoknak és erdészeknek 8000 hibátlanul meghatározott honi és külföldi fajból álló rovarkészletemet. Honi faunánk közönséges és **legritkább** fajai nagy számban, továbbá több száz exotikus faj. Iskolák részére gyűjtemények-olcsón állítok össze. Honi gyűjtőkkel szívesen lépek csereviszonyba.

Megkeresésre nyomtatott árjegyzéket ingyen és bérmentve küldök.

Merkl Ede

Német-Bogsánban. (Krassó-Szörény megye.)

Balkáni lepkékkel és bogarakkal

jutányos áron,

jegyzékkel ingyen szolgál

Haberhauer József

Slivno – Bulgária.

Ő cs. és kir. Fensége
József főherczeg és
Ő királyi Fensége
Fülöp Szász-Coburg-
Gothal herczeg udvari
szállítója.

Legmagasabb és magas
elismerések; aranyérmek,
diszoklevél stb. stb. minis-
teri ajánlások.

Ajánlkozik
emlősök és madarak
természethü.
művészi és tartós
kitömésére.

↗ *Jutányos árak.* ↖

Az állatok friss álla-
potban előleges prae-
paratio nélkül kül-
dendők be.

Dr. Lendl Adolf

tanár

praeparatoriuma

és
tanszerkészítő-intézete
BUDAPEST,

II., Donáti-utcza 7.

Rovarbiologiai
praeparatumok;
rovarfejlődések
spirituszban;
rovargyűjtemé-
nyek; eszközök,
mikroszkópok.

*Részletes árjegy-
zékék bérmentve
és ingyen.*

Különböző tansze-
rek, kitöm. állatok,
csontvázak, anatom.
praep., papirmaché
modellek, mikrosz-
kópi készítmények
stb. raktáron vannak

Für Sammler

von Schmetterlingen und Käfern, empfehlen wir :
Grosses Schmetterlingswerk

von S. v. Praun. Komplet in 42 Heften in gr. 4. Jedes Heft 4 gemalte
Tafeln u Text enthaltend, à Mk. 2,80. Die einzelnen Familien hieraus
auch in kart. Bänden apart: Papiliones (Mk. 32,50), Bombyces (Mk.
18,50), Sphinges (Mk 9), Nootuae (Mk. 31,50), Geometrae (Mk. 15,75),
Microlepidoptera (Mk 24,75).

Grosses Raupenwerk

von S. v. Praun, durchgesehen und ergänzt v. Dr. E. Hofman.
Kopl. in 9 Heften in gr. 4. mit je 4 gemalten Tafeln u. Text, à Mk. 6.
Hieraus apart in kart. Bänden: Macrolepidoptera (Mk. 40), Microlepi-
doptera (Mk. 20.)

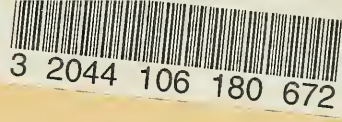
Dr. Küster und Dr. Kraatz

Die Käfer Europas.

Fortgesetzt von J. Schilsky, nach der Natur beschrieben, mit Bei-
trägen mehrerer Entomologen. Hiervon sind bis jetzt 32 Hefte erschie-
nen, v. denen jedes die Beschreibung von 100 Käfern auf 10J Blätt-
chen, Register und bis 3 Tafeln m. Abbildungen v. Gattungsrepräsen-
tanten enthält. Preis eines Heftes in Futteral 3 Mk.

Ergänzungen und komplette Exemplare liefern zu den billigsten Preisen

Bauer & Raspe in Nürnberg.

3 2044 106 180 672

